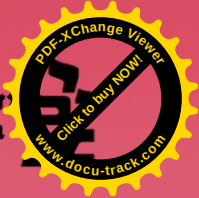

יד יצחק
בן צבי

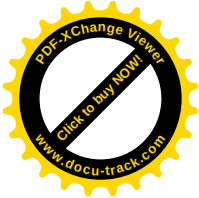
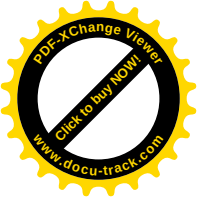

בנותיבי ירושלים

פרק ו
ירושלים עירי

כתבה ועיצבה:
תמר הירדני

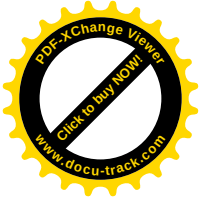
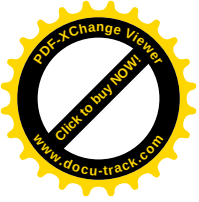

בנתיבי ירושלים

פרק 1:

ירושלים עירי

כתבה ועיצבה: תמר הירדני
נקוד וְהִגָּהָה: יָאִיר בֶּן-חֹר

תָּכֵן הָעֲנָנִים

- 4.....הַקְדָּמָה
- 6.....יְרוּשָׁלַיִם וְאֲנִי
- 7.....מִדּוּעַ נִקְרָא הָעִיר בְּשֵׁם יְרוּשָׁלַיִם?
- 8.....70 שְׁמוֹת לְיְרוּשָׁלַיִם
- 9.....סֵמֶל יְרוּשָׁלַיִם
- 11.....נוֹף יְרוּשָׁלַיִם
- 12.....חֲרוֹזִים יְרוּשָׁלַיִם
- 13.....חֹמֹת יְרוּשָׁלַיִם
- 15.....יְרוּשָׁלַיִם שְׂמֵחוֹן לַחֹמָה
- 16.....הַמְרַכֵּבָה שֶׁל מוֹנִטִיפִיּוֹר
- 18.....הָהָרִים בְּיְרוּשָׁלַיִם
- 20.....שְׂכוּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם
- 22.....אַתְרִים בְּיְרוּשָׁלַיִם
- 23.....לְיְרוּשָׁלַיִם
- 25.....יְרוּשָׁלַיִם – סָכּוּם

הקדמה

אנשים בכל העולם, יהודים, נוצרים ומסלמים, חושבים על ירושלים, חולמים עליה, מתגעגעים אליה וכותבים עליה שירים. אבל מהו סוד הקסם של ירושלים? מדוע כל כך הרבה אנשים אוהבים אותה וקשורים אליה?

בחוברת שלפניכם ננסה להפיר לעמק את ירושלים, העיר שלנו. יחד נלמד על השם המיוחד שלה ועל שמות נוספים שהיו

לה; נפיר את העיר העתיקה, את החומות,

את העיר החדשה, האתרים והשכונות

ועוד ועוד. אולי בסוף השנה נצליח

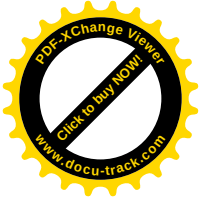
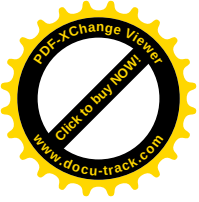
לגלות את סוד הקסם של העיר וגם

להרגיש אותו בעצמנו.

השנה אנחנו מתרגשים במיוחד בירושלים, מפני שעברו בדיוק חמשים שנה מאז שהיא היתה מחלקת בין ישראל ובין ירדן. עד לפני חמשים שנה לא יכלו יהודים לבקר בעיר העתיקה, מפני שהגדרות תיל חסמו אותם. מזל גדול שהגדרות סלקו מלבה של ירושלים ועכשו היא שוב עיר מאחדת.

אנחנו מקוים שתהנו מהחוברת ושתצליחו לפתור בקלות את החידות והשעשועונים המסתתרים בה. אלה נועדו לעזור לנו להפיר את ירושלים ולהיות גאים ושמחים שהיא עיר הבירה שלנו.

ירושלים

תעודת זהות

שם: ירושלים (אבל יש עוד הרבה שמות)
מעמד: בירת מדינת ישראל
תאריך לדה: לפני כ-5,000 שנה
מקום:

מרבז ארץ ישראל, בין ההרים והמדבר
אקלים: קיץ נעים, חורף קר ולפעמים משלג
אזיר: צלול בין

גבה: 550-850 מטרים מעל פני הים
גדל: 125 אלה דונם

צבע: של זהב ושל נחשת ושל אור
מספר תושבים:

850 אלה (העיר הגדולה בישראל)
קדושה: ליהודים, לנוצרים ולמסלמים

ירוּשָׁלַיִם וְאֲנִי

_____

נולדתי בְּעִיר

_____

בְּבֵית הַחֹלִים

_____

אֲנִי גַר בְּשִׁכּוֹנַת

_____

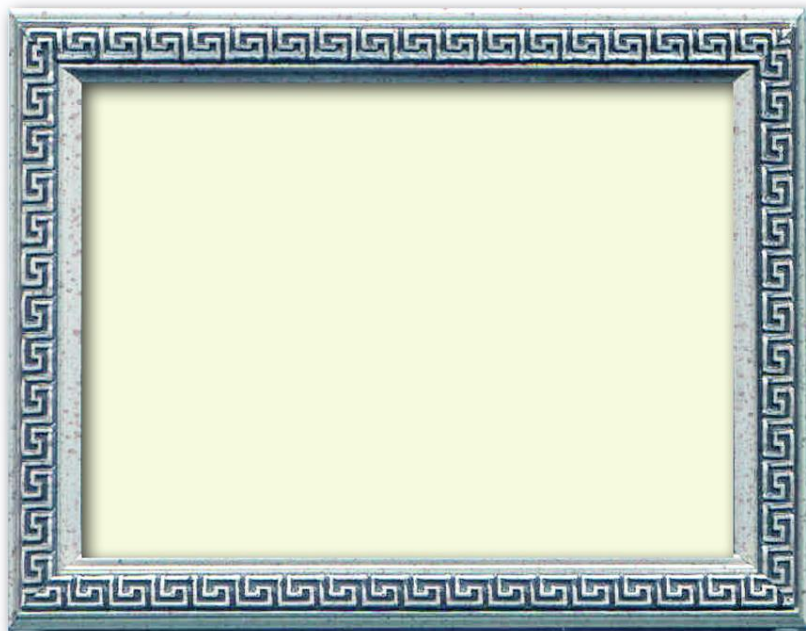
בְּרָחוֹב

_____

הַמָּקוֹם שֶׁאֲנִי הָכֵי אוֹהֵב בִּירוּשָׁלַיִם הוּא

הִנֵּה תַמוּנָה שְׁלִי בִירוּשָׁלַיִם:

מדוע נקראה העיר בשם ירושלים?

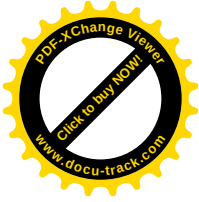
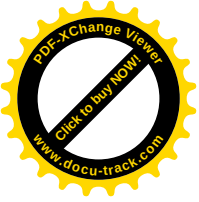
(על פי מדרש בראשית רבה, פרשה כ"ו)

אחרי המבול חלק אלהים את העולם בין שלשת בָּנָיו של נח – שם, חם ויפת. שם שמח מאד, הוא קבל את ארץ ישראל. לעיר החשובה ביותר בארץ קרא 'שלים', כי היתה המשלמת מכל הערים.

לאחר שנים רבות הגיע אברהם אבינו עם יצחק בנו לעיר שלם. בראש הר המוריה התגלה אליהם אלהים ודבר אתם. אברהם התרגש מאד ואמר: "במקום הזה נראה לי אלהים!" וקרא לעיר בשם 'אלהים יראה'. אמר אלהים: "אקח את השם 'יראה' שנתן אברהם, אקח את השם 'שלים' שנתן שם, וביחד יהיה שמה: ירושלים."

צבעו בצהוב את השם שהציע כל אחד מאבותינו לעיר החשובה ביותר בארץ ואשר ממנה הרקיב אלהים את השם ירושלים.

70 שמות לירושלים

ירושלים היא העיר היחידה בעולם שזכתה לשבעים שמות. בעבר קראו לה שלם, יבוס או ציון, ובכל דור נוסף לה שם חדש. התנ"ך מלא בשמות ירושלים, ובהם:

אריאל	בית תפלה	מצודה	עיר הקדש
קלילת יפי	עיר הצדק	גן אלהים	עיר דוד
ידידות	עיר היונה	פסא האל	פלה
יפה-נוף	עדן	מנוחה	ארמון

 הקיפו **באדם** את שמות ירושלים המתארים כמה היא **יפה**.

 הקיפו **בצהב** את שמות ירושלים המתארים כמה היא **חזקה ומלכותית**.

 הקיפו **בכחול** את שמות ירושלים המתארים כמה היא **קדושה**.

 הקיפו **בירק** את שמות ירושלים המתארים את **התכונות הטובות**

והנעימות שלה.

* איזה שם של ירושלים אתם הכי אוהבים? - _____

* מדוע? - _____

סמל ירושלים

לפני 3,000 שנה כבש דוד המלך את ירושלים והפך אותה לעיר הבירה שלו. דוד היה בן לשבט יהודה, שהסמל שלו הוא אריה. המלך העניק לירושלים את הסמל המשפחתי שלו, וכך זכתה העיר להקרא גם בשם 'אריאל' (אריה האל). האריה הוא סמלה של ירושלים.

עד עצם היום הזה. בסמל העיריה מופיע האריה על רקע חומת ירושלים, ומשני צדיו ענפי זית, המסמלים את השלום.

אם תתבוננו בסמל, תגלו כי הוא מרכיב מחי, מצומח ומדומם.

☒ מהו החי? _____

☒ מהו הצומח? _____

☒ מהו הדומם? _____

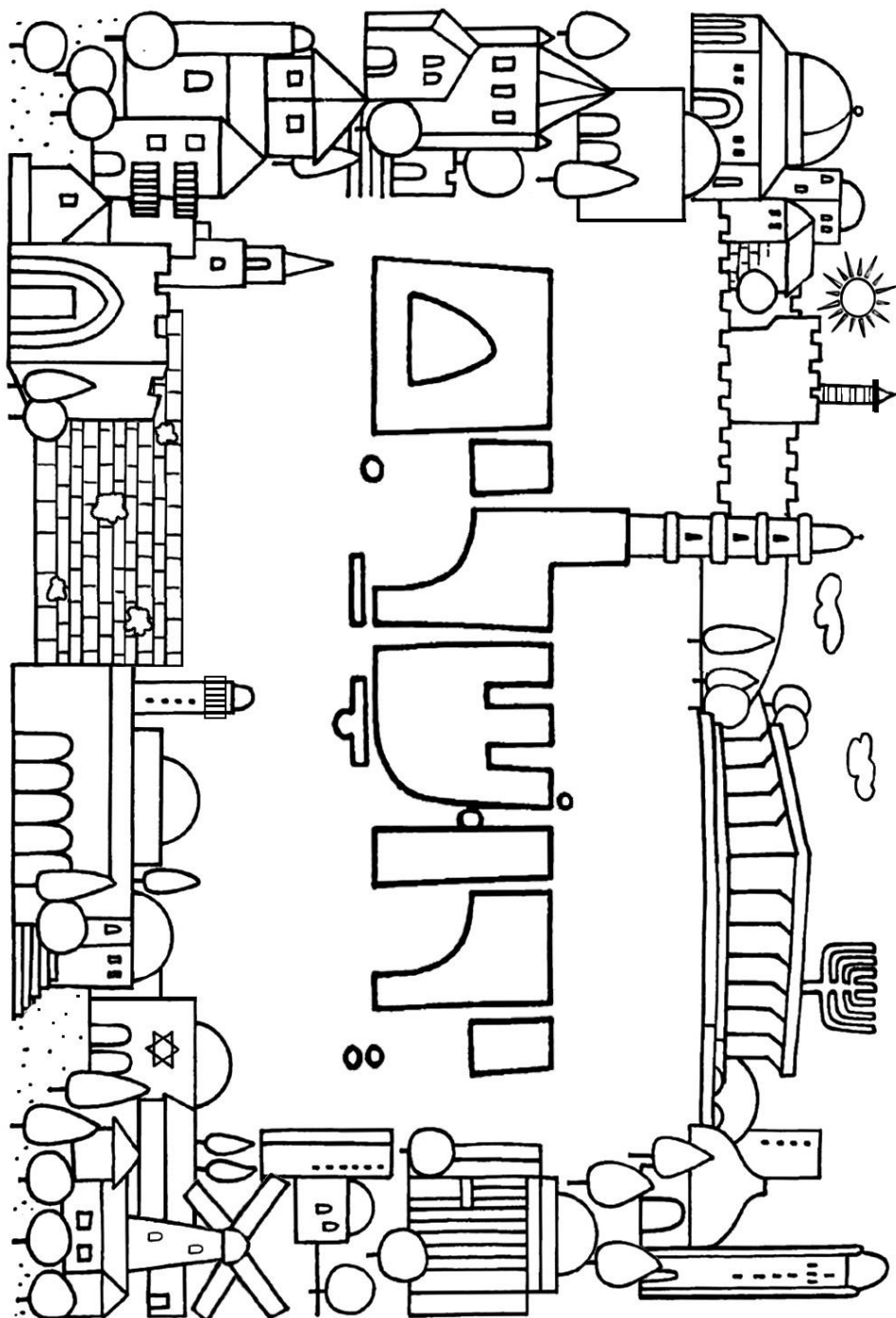
1. איזו תכונת אפי או גוף מסמל החי? _____
2. איזו תקנה מסמל הצומח? _____
3. איזה מקום בירושלים מסמל הדומם? _____
4. איזה חלק הוא לדעתכם החשוב ביותר בסמל? מדוע? _____

צבעו את סמל ירושלים

נוף ירושלים

צבעו את הנוף הירושלמי שלפניכם

אילו מקומות בציור אתם מכירים?

תְּרוּזִים יְרוּשָׁלַּמִּים

מֵצְאוּ כְּמָה שְׂיוֹתֵר מִלִּים הַמִּתְחַרְזוֹת עִם הַשֵּׁם 'יְרוּשָׁלַּיִם'.

חומת ירושלים

לפני 500 שנה כמעט בנה הסלטן סולימאן הטורקי את חומת ירושלים.
החומה מקיפה את כל העיר העתיקה, ויש בה שמונה שערים. לכל אחד מהשערים יש שם:

השער החדש

שער הכהנים

שער האריות

שער ציון

שער הירחמים

שער יפו

שער שכם

שער האשפות

* השער הכי יפה בעיני הוא:

* הסבה:

* פעם עברתי דרך שער:

* אף פעם לא עברתי דרך שער:

על החומה עמדו חילים ושָׁמְרוּ על יְרוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי אוֹיְבִים. החומה הִיְתָה

חֲזָקָה כָּל כּוֹף, עד שְׁאִישׁ לֹא הֵעִז מַעוֹלָם לְהִתְקָרֵב אֵלֶיהָ

וּלְפָרֹץ אוֹתָהּ. כָּל הַכְּבוֹד לְסִלְטֹן סוֹלִימָאן!

הסלטן סולימאן

כָּתֵר חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם

1. קָפְלוּ דָף רָגִיל לְשֵׁנִים לְכָל

אָרְכוֹ.

2. קָפְלוּ עֵתָה אֶת הַדָּף לְשֵׁנִים לְרָחְבוֹ.

3. קָפְלוּהוּ שׁוּב.

4. צִירוּ עַל הַצֵּד הַפּוֹנֶה אֵלֵיכֶם שְׁנֵי חוֹמָה

וְשַׁעַר.

5. גִּזְרוּ בְּזִהִירוּת לְאָרֶךְ הַקּוֹיִם שְׁצִירְתֶּם, וְהִסִּירוּ

אֶת הַחֲלָקִים הַמְּסַמְּנִים בְּאָדָם.

6. פָּרְסוּ אֶת מַגְזְרוֹת הַנֵּיז, חִבְרוּ אֶת שְׁנֵי הַחֲלָקִים

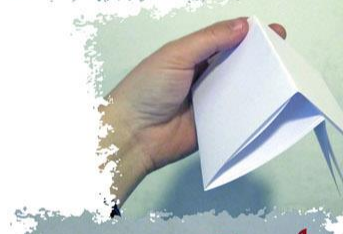
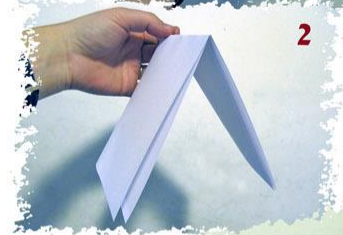
שְׁקִבְלֶתֶם, וְרָשְׁמוּ בְּרֹאשׁ כָּל שַׁעַר אֶת שְׁמוֹ.

7. חִבְרוּ אֶת שְׁנֵי הַחֲלָקִים מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים, בְּהִתְאָם

לְרֹאשְׁכֶם, וְהִירִי

לָכֶם כָּתֵר יְרוּשָׁלַיִם

לְתַפְאֶרֶת.

ירושלים שמחויך לחומה

עד לפני 150 שנה גרו הירושלמים רק בעיר העתיקה. חומת העיר שמרה עליהם מפני שודדים וכובשים, ואיש לא העז לצאת ולגור מחוץ לה. מדי לילה בלילה נעלו הירושלמים את שערי העיר, ופתחו אותם רק למחרת, כדי שאף אויב לא ינסה להכנס אל העיר בחשך.

משה מונטיפיורי

אך העיר הלכה והתמלאה בילדים ובאנשים, וכבר לא היה מקום לכלם. מה עשו הירושלמים? אָזְרוּ אִמָּץ, והתחילו לבנות בתים מחוץ לחומה.

משה מונטיפיורי, יהודי שהגיע מאנגליה, עזר ליהודים לצאת מהעיר העתיקה, ובנה להם את השכונה הראשונה: משכנות שאננים. פרוש שם

השכונה הוא 'בתיהם של אלה שאינם פוחדים'. במשכנות שאננים בנה מונטיפיורי גם טחנת רוח (מפעל לטחינת קמח בעזרת הרוח) כדי שתושבי השכונה יוכלו לעבד ולהתפרנס.

ההרים שמסביב לירושלים הלכו והתמלאו בשכונות ובתים, עד שירושלים החדשה הפכה לגדולה פי מאה מהעיר העתיקה!

המרכבה של מונטיפיורי

במשך 101 שנות חזיו פֶּעַל מִשָּׁה מוֹנְטִיפּוּרִי לְמַעַן אָחִיו הַיְּהוּדִים בְּכָל הָעוֹלָם. לִיד טַחֲנַת הָרוּחַ נִצְבֶּת עַד הַיּוֹם הַמֶּרְכָּבָה שָׁלוּ, בָּה נָסַע כְּדִי לַעְזֹר לָהֶם. הַמְשׁוֹרֵר חַיִּים חָפֵר כָּתַב עָלֶיהָ שִׁיר אָרוֹךְ וְיָפָה. הִנֵּה חֵלֶק מֵהַמְּלִים:

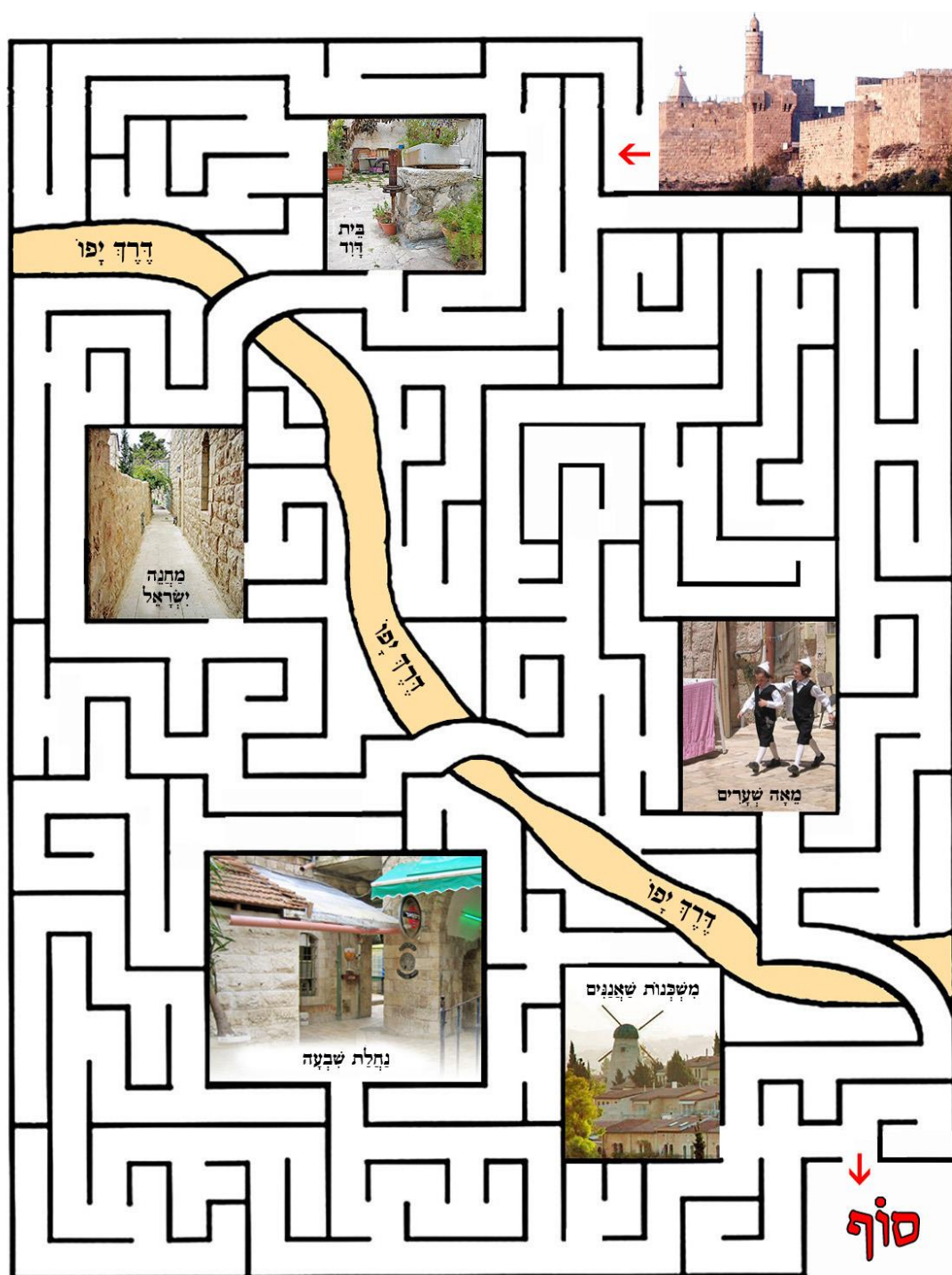
וּכְשֶׁהִיא הַשָּׂר בֶּן מֵאָה וְעוֹד שָׁנָה	פְּזֶמוֹן:
נִשְׁקוּהוּ מִלְּאָכִים בְּנִשְׁיָקָה הָאֲחֵרוֹנָה,	וְהוּא עָלָה לְמֶרְכָּבָה
וְכָךְ אֶת הָעֵינַיִם עֲצֵם הוּא בִּבְקָשׁוֹ	ו"דִי" לְסוֹסִים אָמַר,
רַק אֲבֹן יְרוּשָׁלַּיִם מִתַּחַת לְרֹאשׁוֹ.	וְכֵן מִתֵּן בַּסֵּתֶר, וְשָׁמָּה נִדְבָּה
עֲטוּף טְלִית שֶׁל מָשִׂי וְנָח בְּתוֹךְ אֲרוֹן,	וְכֵן צְבִיטָה בְּלָחִי
גָּמַר הַשָּׂר מִשָּׁה אֶת מַסְעוֹ הָאֲחֵרוֹן.	אוֹ לְטוּף שֶׁל אֶהָבָה.
אֶךְ יֵשׁ עוֹד אֲנָשִׁים הַמוֹכְנִים לְהַשְׁבֵּעַ	וְלִכָּל הַיְּהוּדִים שְׂמִיחָה וְגִאֲוָה,
שְׁלִפְעָמִים בְּלִילָה,	וְכָל הַכְּבוֹד לְשָׂר!

שְׁלִפְעָמִים בְּלִילָה,
כְּשֶׁחֲשָׁךְ בַּסְבִּיבָה,
רְאוּ אֶת מוֹנְטִיפּוּרִי
עַל יַד הַמֶּרְכָּבָה.

מבוך ירושלים החדשה

בני משפחה מהעיר העתיקה החליטו לבקר את קרוביהם, המתגוררים
בחדש השכונות היהודיות הראשונות שנבנו מחוץ לחומות. עזרו להם
למצא את הדרך לכל השכונות, מבלי לחצות את הקוים השחורים.

הַהָרִים בִּירוּשָׁלַיִם

בְּסֵפֶר תְּהִלִּים כָּתוּב: "יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ", וְזֶה נִכּוֹן: הָעִיר בְּנוּיָה עַל פְּגִי הָרִים וּמִקְפֶּת בְּהָרִים, וּלְכָל הָר שֶׁם מְשָׁלוּ:

הַר הַמּוֹרִיָּה

הַהָר הַחֲשׂוֹב בְּיִתְר בִּירוּשָׁלַם הוּא הַר הַמּוֹרִיָּה, שְׁעָלָיו עַל פִּי הַמַּסָּרֶת נֶעְרָכָה עֲקֵדַת יִצְחָק. הַהָר נִקְרָא גַם 'הַר הַבַּיִת', מִפְּנֵי שְׁעָלָיו עָמְדוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי.

הַר הַזֵּיתִים

בְּמִזְרַח יְרוּשָׁלַם שׁוֹכֵן הַר הַזֵּיתִים, הַנִּקְרָא עַל שֵׁם עֲצֵי הַזֵּית הָרַבִּים שָׁבוּ. בְּהַר הַזֵּיתִים שׁוֹכֵן בֵּית הַקְּבֻרוֹת הַיְּהוּדִי הַגָּדוֹל וְהַעֲתִיק בְּיִתְר בְּעוֹלָם, וּכְנִסְיֹת רַבּוֹת.

הַר הַצּוּפִים

בְּקִצָּה הַר הַזֵּיתִים עוֹמֵד הַר גְּבוּהָ, וּמִמֶּנּוּ אָפֶשֶׁר לְצִפּוֹת (לְהִסְתַּכֵּל) אֶל הָעִיר הָעֲתִיקָה. בְּשָׁל כֹּף זָכָה הַהָר הֵזָה לְשֵׁם 'הַר הַצּוּפִים'. בְּפִסְגַּת הַר הַצּוּפִים שׁוֹכֶנֶת הַיּוֹם הָאוֹנִיבֶרְסִיטָה הָעֵבְרִית.

הר ציון

מדרום לעיר העתיקה שוכן הר ציון. זהו הר קטן וחשוב מאין כמוהו, אשר על פסגתו נמצא קבר דוד המלך.

הר הרצל

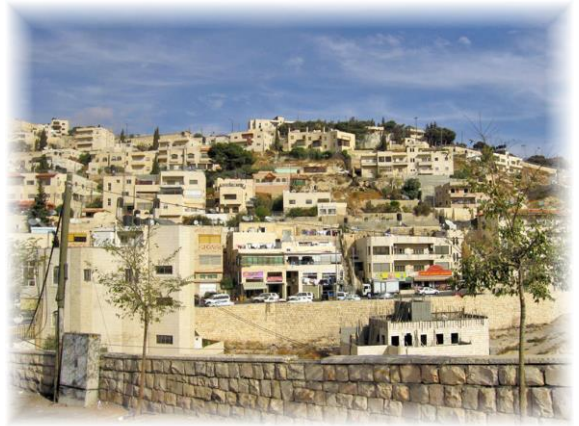
במערב ירושלים שוכן הר הרצל, שעל פסגתו נקבר בנגימין זאב הרצל, חוזה המדינה. בהר הרצל קבורים גם נשיאי מדינת ישראל, ראשי ממשלות וחילים רבים שנהרגו על הגנת המדינה.

כתבו מתחת לכל ציור לאיזה הר הוא מרמז.

שְׂכוֹנוֹת יְרוּשָׁלַיִם

יְרוּשָׁלַיִם מְחֻלֶּקֶת לְשִׁכּוֹנוֹת רַבּוֹת, וְלִכָּל שִׁכּוֹנָה יֵשׁ אִפִּי מִשְׁלָה. יֵשׁ שִׁכּוֹנוֹת שֶׁבָּהֶן גָּרִים בְּעֶקֶר דְּתִיִּים, יֵשׁ שִׁכּוֹנוֹת שֶׁבָּהֶן גָּרִים רַק עֲרָבִים; יֵשׁ שִׁכּוֹנוֹת יְשׁוּנוֹת עִם סִמְטָאוֹת צְרוֹת וְעֵצִים זָקֵנִים, וְיֵשׁ

אבו-דִּיס – שִׁכּוֹנָה עֲרָבִית

מֵאָה שְׁעָרִים – שִׁכּוֹנָה חֲרָדִית

שִׁכּוֹנוֹת חֲדָשׁוֹת עִם בָּתִּים לְבָנִים וְגַנִּי שְׁעִשׁוּעִים; יֵשׁ שִׁכּוֹנוֹת יְפוֹת יוֹתֵר וְיֵשׁ שִׁכּוֹנוֹת יְפוֹת פְּחוֹת, וְכָל הַשִּׁכּוֹנוֹת יַחְדּוֹ מְרַכִּיבוֹת כְּמוֹ תַּצְרִיף (פֶּזֶל) אֶת הָעִיר הַיְּפָה וְהַמְּיֻחָדֶת בְּעוֹלָם – יְרוּשָׁלַיִם.

הַשִּׁכּוֹנָה שְׁלִי

יְמִין-מִשָּׁה – שִׁכּוֹנַת פֶּאֶר

* אֲנִי גָר בַּשִּׁכּוֹנָת _____

* יֵשׁ לִי קְרוֹבִי מִשְׁפָּחָה בַּשִּׁכּוֹנָת _____

* הַדָּבָר שֶׁאֲנִי הֵכִי אוֹהֵב בַּשִּׁכּוֹנָה שְׁלִי הוּא: _____

_____

האותיות בשמות השכונות בירושלים התבלבלו. סדרו אותן מחדש

על פי התרמילון, וכתבו בכל קטע תצורה (פזל) מהי השכונה המופיעה בו.

תרמילון:

גילה, רמות, רוממה, מאה שערים, קרית משה, רחביה,

בית וגן, תלפיות, בית הכרם, גאולה, קטמון, הר נוף

אַתֵּרִים בִּירוּשָׁלַיִם

יְרוּשָׁלַיִם מְלֵאָה בְּאַתֵּרִים יְפִים וְחֲשׂוּבִים, עֲתִיקִים וְחֲדָשִׁים. גִּזְרוּ אֶת שְׁמוֹ שֶׁל כָּל אֶתֶר וְאַתֵּר וְהַדְבִּיקוּ אוֹתוֹ מִתַּחַת לַתְמוּנָה הַנִּכּוֹנָה.

הַשְּׂכוּנָה הַיהוּדִית
הָרֵאשׁוֹנָה מְחוּץ לַחוֹמוֹת

מְצוּדַת חֲזָקָה וְחֲשׂוּבָה
בְּעִיר הָעֲתִיקָה

קִיר מְהֵר הַבַּיִת, לְיָדוֹ
מִתְפַּלְלִים הַיהוּדִים

מוֹזָאוֹן שְׂשֻׁמוֹרִים בּוֹ
מְגִלוֹת וּסְפָרִים עֲתִיקִים

בֵּית הַמְּשַׁפֵּט הַגָּבוֹה
בְּיוֹתֵר בְּמִדִּינַת יִשְׂרָאֵל

בֵּית הַנְּבָחָרִים שֶׁל
מִדִּינַת יִשְׂרָאֵל

מְגִדֵּל דָּוִד	הַכְּתָל הַמַּעֲרָבִי	הַכְּנֶסֶת
מִשְׁכְּנוֹת שְׂאֲנָנִים	בֵּית הַמְּשַׁפֵּט הָעֶלְיוֹן	הַיֵּכַל הַסֵּפֶר

לירושלים

כתבה: דתיה בן-דור ♦ איירה: דפנה לבנון

אנחנו עולים אליך, ירושלים הבנויה.

אנחנו עולים אליך לראות:

השלום לך, קריה יפהפיה?

אולי בעיר דוד נפגש את דוד המלך.

נשיר אתו בשני קולות את שיר המעלות.

נשים לו כתר על הראש וגם נושיט לו פרח,

ולפניו נצאה בתפים ובמחולות.

אנחנו עולים אליך, ירושלים הבנויה.

אנחנו עולים אליך לראות:

השלום לך, קריה יפהפיה?

אולי נפגש ברחוב השוק את שלמה המלך.

נקנה לו רמונים מלוא הסל וכד של דבש,

ואם הוא לא יהיה עסוק, ודאי יסכים

ללכת אתנו אל ההר,

כדי לראות את המקדש.

מפתח מלים קשות:

מחולות = רקודים

שיר המעלות = פָּרָק

תהלים ששרו על

מדרגות (מעלות)

בית המקדש

קראו את השיר 'לירושלים' וחשבו:

1. מדוע לירושלים "עולים" ולא "נוסעים" או "באים"??

---

2. מהו שם החר שאליו גלך, כדי לראות את המקדש?

---

3. מה בשיר 'לירושלים' לא הגיוני –

א. אי אפשר לפגוש יותר את _____ ואת _____.

ב. _____ כבר לא קים, כי הוא נחרב.

4. צירו ציור המתאים לשיר:

